

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Penitenciární a postpenitenciární péče

Penitentiary and post-penitentiary care

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
PhDr. Jana Mottlová, Ph.D.

Autor:
Denisa Bartošová

Praha 2023

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí mé práce PhDr. Janě Mottlové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Mé poděkování dále patří neziskové organizaci Rubikon Centrum a jejím ochotným pracovníkům, kteří mi poskytli důležité dokumenty a možnosti k porozumnění chodu jejich organizace. Zároveň děkuji své rodině a přátelům za podporu a pochopení v průběhu mého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Penitenciární a post-penitenciární péče“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4.8.2023

Jméno autora: Denisa Bartošová

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na téma penitenciární a postpenitenciární péče, což zahrnuje speciální pomoc vězňům během i po výkonu trestu odnětí svobody. V práci jsou prezentovány konkrétní případy klientů neziskové organizace Rubikon Centrum, která se specializuje na podporu bývalých vězňů při návratu do běžného života. Cílem praktické části je zjistit, s jakými obtížemi se bývalí vězni potýkají a jaké pozitivní aspekty pomáhají osobám pro lepší začlenění zpět do společnosti.

Klíčová slova

Trestný čin, penitenciární péče, postpenitenciární péče, výkon trestu odnětí svobody, Mediační a Probační služba, péče, resocializace, reedukace, reintegrace, zapojení do společnosti.

Annotation

The bachelor thesis focuses on penitentiary and post-penitentiary care, which includes special assistance to prisoners during and after serving their sentence of imprisonment. The thesis presents specific cases of clients of the non-profit organization Rubikon Centrum, which specializes in supporting former prisoners in their reintegration into normal life. The aim of the practical part is to find out what difficulties former prisoners face and what positive aspects help individuals to better reintegrate back into society.

Keywords

Criminal offence, penitentiary care, post-penitentiary care, imprisonment, probation, Mediation and Probation service, care, resocialization, reeducation, reintegration, return to society.

Obsah

Teoretická část

Úvod	8
1. Charakteristika vězňů osob	10
1.1.Charakteristika vězně v biologické rovině.....	11
1.2.Charakteristika vězně v psychické rovině	12
1.3.Charakteristika vězně v sociální rovině	13
2. Výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, výkon zabezpečovací detence	15
2.1.Výkon vazby	16
2.2.Výkon trestu odnětí svobody	17
2.3.Výkon zabezpečovací detence	20
3. Penitenciární péče	21
3.1.Resocializace	22
3.2.Reedukace	23
3.3.Reintegrace	25
4. Postpenitenciární péče	26
4.1.Státní organizace.....	27
4.1.1. Sociální kurátor.....	27
4.1.2. Probační a Mediační služba	28
4.2.Nestátní neziskové organizace.....	29

Praktická část

5. Rubikon Centrum, z.ú.	31
6. Výzkumná teze - T1	34
7. Výzkumná teze - T2	38
8. Výzkumná teze - T3	41
9. Výzkumná teze - T4	44
10. Výzkumná teze - T5	46
11. Analýza výzkumných tezí	48
12. Diskuze	52

13. Závěr	54
Seznam použité literatury.....	55
Seznam tabulek	58

Seznam zkratk

VTOS – Výkon trestu odnětí svobody

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

CESOP - Centrum sociální prevence

SpO - Specializované oddělení

RC - Rubikon Centrum

Úvod

Výkon trestu odnětí svobody představuje náročnou situaci, která zásadně ovlivňuje život jedince. Většina vězňů se jednoho dne vrátí z vězení zpět na svobodu a je důležité, aby byli připraveni na návrat do běžného života. To vyžaduje nejen adekvátní péči během výkonu trestu odnětí svobody, ale také po propuštění z vězení. Tím se zabývá penitenciární a postpenitenciární péče, jejíž význam by neměl být podceňován.

Penitenciární a postpenitenciární péče jsou oblasti, které se zabývají zajištěním spravedlivého a lidského zacházení s vězni a také podporou jejich návratu do společnosti po propuštění z vězení. Obě oblasti jsou velmi důležité, neboť správná péče může významně přispět k prevenci recidivy, tedy opakovanému páchání trestného činu, a zlepšení celkového stavu vězňů (Razsková a Hoferková, 2013).

Penitenciární péče se soustředí na péči o vězně během jejich výkonu trestu odnětí svobody. Jejím cílem je zajistit, aby s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody bylo důstojně zacházeno, byly jim zajištěny základní životní potřeby a aby měli přístup ke zdravotní péči, vzdělání, práci a dalším programům. Nabízí možnosti, jak připravit vězněné osoby na návrat do společnosti a jak jim pomoci s obnovením sociálních vazeb (Černíková, 2008).

Postpenitenciární péče se zaměřuje na podporu návratu propuštěných vězňů do společnosti a jejich začlenění. Zahrnuje pomoc s hledáním zaměstnání, bydlení a sociálních služeb, aby se minimalizovala rizika recidivy a podpořil se návrat propuštěných vězňů do společnosti. Této péči se věnují státní a nestátní neziskové organizace, aby se propuštěný vězeň co nejdříve a co nejlépe integroval zpět do společnosti.

Cílem bakalářské práce je identifikovat pozitivní aspekty penitenciární a postpenitenciární péče pomocí výzkumných tezí, které ovlivňují úspěšné zapojení bývalých odsouzených do společnosti. Detailně se zaměřím na faktory, které mohou pomoci bývalým vězňům úspěšně se začlenit do společnosti a stát se tak aktivními a plnohodnotnými občany. Dle literatury mezi tyto faktory, které mají velký dopad na integraci dřívějších vězňů do společnosti, může patřit získané vzdělání, podpora ze strany fungující a kompaktní rodiny a vrstevnické skupiny, trávení volného času, odborná pomoc v oblasti adiktologie, motivace samotné osoby, finanční gramotnost a také zajištěné bydlení a zaměstnání hned po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody.

První část bakalářské práce formuluje definice osob ve vězení, jejichž chování označujeme jako nepříjemné, nevhodné, nežádoucí až nepřijatelné. Vězni mohou být ovlivněni mnoha faktory na biologické, psychické a sociální úrovni (Fischer a Škoda, 2014).

Společnost proti kriminálnímu chování vytvořila jistý režim a formu trestu omezení pohybu na svobodě. Jedná se o výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence. Tato forma vyšetření s obviněným a tyto formy trestu představují výrazný zásah do života člověka, neboť zde nedochází jen k omezení svobody a práv, ale zasáhne to i jedince co se týká jeho zaměstnání, ztráty blízkých osob i svého okolí a dalších životních záležitostí (Sochůrek, 2007).

V praktické části bakalářské práce jsou napsány výzkumné teze pěti osob, které se zapojily do projektu „Společně na svobodu“ prováděného organizací Centra Rubikon. Materiálem pro tuto část jsou dokumenty a komentáře od pracovníků Centra Rubikon. Výzkumné teze nám předkládají, jaký přínos má penitenciární a postpenitenciární péče pro společnost a jaké cíle se snaží naplnit.

Na výzkumných tezích je představováno, jak funguje péče u klientů Centra Rubikon a jaké okolnosti ji ovlivňují, když péče selhává. Každá výzkumná teze přináší jiná východiska a příčiny, které vedou k opakované trestné činnosti. Také nám nabízí pohled na pozitivní aspekty, které přispívají k úspěšné resocializaci. U osob je popisována rodinná anamnéza, průběh VTOS, individuální plán a následná spolupráce centra Rubikon s bývalým odsouzeným. V závěru je popsána analýza výzkumných tezí a jsou zde rozebrány pozitivní a negativní aspekty, které ovlivňují penitenciární a postpenitenciární péči (Rubikon C, 2023).

TEORETICKÁ ČÁST

1. Charakteristika vězňených osob

Každý člověk si osvojí a vytvoří v průběhu svého života určitá pravidla, podle nichž se obecně a celoživotně řídí. Můžeme je rozdělit na pravidla neuvědomovaná a uvědomovaná. Pravidla neuvědomovaná si osvojujeme už od dětství a přebíráme je od rodičů. Uvědomovaná pravidla jsou ta, kterými se řídíme a dodržujeme je, protože jsou považována za společensky správná a prospěšná.

Společenská pravidla a normy jsou nedílnou součástí života naší společnosti i každého z nás. Stanovují vzorce a způsoby chování jednotlivců a skupin, které jsou považovány za přijatelné, vhodné, chtěné a žádoucí. Vytyčujeme jimi, kdy je chování pro společnost nepříjemné, nevhodné, nežádoucí až nepřijatelné.

V případě, že by společnost tato pravidla a vzorce chování nepraktikovala, žila by v prostředí, které by ovládal chaos a zmatek (Fischer a Škoda, 2014).

Denně se setkáváme s různými lidmi s rozlišnými typy chování a jednání. V některých případech se setkáváme i s těmi, jejichž chování je nepřijatelné vzhledem k normám dané společnosti. Jednak to může být způsobeno biologickou a psychosociální jedinečností každého jednotlivce, ale i řadou dalších sociálních faktorů.

Jinak řečeno, co je u jedné skupiny tolerováno a považováno za normální, může být druhou skupinou odsuzováno a pokládáno za deviantní či abnormální chování (Fischer a Škoda, 2014).

K jednomu z nejvíce závažných a společensky nebezpečných jevů patří kriminalita a delikvence. Vzhledem k vysokému stupni nebezpečnosti pro společnost je pozornost nejvíce směřována na racionální řešení tohoto problému. K tomu spadá nejen ochrana samotné společnosti, ale i postup, jak správně zacházet s pachatelem kriminálního a delikventního chování. Obecný cíl všech vědních disciplín, které se o toto téma zajímají, spočívá v dosažení změn u jedince, a to tak, aby změny byly sociálně žádoucí a pokud možno hlavně trvalé (Vágnerová, 2004).

Je dobré znát osoby, jejichž chování označujeme za kriminální, a kterým odepíráme onu svobodu. Vyšší pravděpodobnost vzniku kriminálního chování mají následující faktory, které fungují ve vzájemné interakci (Fischer a Škoda, 2014).

1.1. Charakteristika vězně v biologické rovině

Jako první biologický faktor, který má souvislost s vyšší pravděpodobností ke kriminalitě, se udává pohlaví. Dle odborných pramenů se kriminality a delikventního chování dopouštějí mnohem častěji muži než ženy.

Důvod je vysvětlován tak, že mužské pohlaví koná více agresivního a sociálně dravého jednání pro dosažení seberealizace (Vágnerová, 2004).

Mezi faktory, které mohou ovlivňovat kriminální chování, se také řadí věk. Značnou část vězeňské populace tvoří mladí jedinci do věku 26 let. Převážnou část dokonce tvoří osoby, které se vrací do vězení opakovaně, do věku 30 let (Fischer, 2006).

Velký význam se také přikládá vrozeným dispozicím, které jsou dány geneticky. Může to znamenat, že vyšší míru tendence ke spáchání trestného činu mají osoby, které jsou náchylnější k projevům dravosti, velmi impulzivní a mají nižší míru frustrační tolerance. Významnou úlohu ke vztahu k delikventnímu chování mohou mít vybrané poruchy chování a emocí, např. minimální mozková dysfunkce či syndrom hyperaktivity. Patří sem také tzv. psychopatické osoby, u kterých se jedná o vrozenou poruchu, projevují se neadekvátním chováním, nepřiměřenými vztahy a konflikty s okolím. Své problémy řeší útekem a agresivními a delikventními činy (Večerka, 2000).

Velký zájem odborníků je zaměřen na otázky ohledně šetření nervové soustavy u odsouzených osob. U jedinců s delikventním chováním je například zjišťována nižší úroveň základní aktivace autonomního nervového systému, která je pozorována pomocí elektroencefalografických záznamů (EEG). Jinak řečeno, dochází zde k silnějšímu prožívání zážitků a podnětů. Podobně tomu bývá u šetření, které se týká geneticky podmíněného syndromu nedostatečné odezvy na podnět. Poslední dobou se ukazuje, že by to mohlo mít určitou spojitost s násilnými trestnými činy (Raine, 1993).

1.2. Charakteristika vězně v psychické rovině

Co se týče psychických faktorů, je pozornost zaměřena na úroveň mentální schopnosti, která je považována za vrozenou. Neplatí to však ve všech případech. Mezi jedinci s delikventním chováním lze také nalézt osoby jak s mentální retardací, tak i s genialitou. Některé osoby nemusí být schopny posoudit danou situaci a domyslet důsledky svého jednání (Fischer, 2006).

Patří sem také poruchy osobnosti, které jdou proti společnosti a jejím normám a proti vztahu k druhým lidem. Jedná se zejména o disociální poruchu osobnosti, emočně nestabilní poruchu osobnosti, či poruchu smíšenou.

Méně časté, ale pro společnost více nebezpečné, jsou poruchy sexuální preference - pedofilie, sadomasochismus. Patří sem také tzv. psychotický typ jedince, který trpí některou z nejtěžších podob duševního onemocnění, neboli psychózou. Většinou páchá násilné trestné činy, které jsou nápadné svou bizarností a brutalitou. Jejich motivace je nepochopitelná a zvrácená oproti normálním měřítkům společnosti. Tyto osoby bývají umísťovány na základě rozhodnutí soudu a znaleckého posudku do detenčních ústavů (Smolík, 1996).

Také se věří, že genetické faktory hrají významnou roli v souvislosti s problematickým chováním, především v oblasti povahy a reakcí na různé podněty. Vyšší pravděpodobnost k poruchám chování mají osoby s cholerickým laděním. Mají vyšší míru vzrušivosti, sklon k záchvatům vzteku až k přímé agresi a těžko ovládají své emoce, proto reagují velmi impulzivně a nerozvážně. Dále se může jednat o neurotický typ, u kterého se vyskytují neurotické poruchy, jako je zvýšená úzkostnost, psychická labilita, snížené sebeovládání, narušená citová rovnováha či bezmyšlenkovitá, až ukvapená reakce. Zpravidla se jedná o jedince, kteří vyrůstali v rodině konfliktní či rozvrácené (Nakonečný, 1996).

1.3. Charakteristika vězně v sociální rovině

Významným sociálním faktorem, kde si jedinec vytváří své vzorce chování, je rodina. Chování jedince může být ovlivněno negativním přístupem jeho nejbližšího okolí. V tomto smyslu se tu objevují otázky ohledně rodiny:

- anomální osobnosti rodičů, kteří nejsou schopni vychovat a pečovat o své potomky. Mohli se také dopouštět asociálních a antisociálních forem chování, které jejich dítě později převzalo. Například alkoholismus, závislost na návykových látkách, trestná činnost a jiné.

- plní-li rodina svou funkci. Pokud rodina zaostává ve svém plnění a je dysfunkční nebo afunkční, má to velmi negativní dopad na vývoj dětí. Důležité jsou všechny funkce rodiny. K rozvoji delikventního chování velmi často dochází u osob, kterým v dětství nebyla naplňována funkce psychická. Může se jednat o rodinu, kde jeden z rodičů nebyl přítomen, tedy o rodinu neúplnou či rodinu tvořenou náhradními rodiči. Nebo o ústavní výchovu. Patří sem také problematika syndromu CAN nebo-li týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Dále rodina prokreační, kde dochází k rozpadu rodiny právě v souvislosti s kriminálním chováním. Ztráta plně funkčního zázemí může mít značnou váhu páchaní trestných činů (Fischer, Raboch, Žukov, 2008).

Jako další sociální faktor se uvádí vnější okolí, ve kterém se jedinec pohybuje; vrstevnické skupiny a party. Navzájem se mezi sebou mohou ovlivňovat a dochází tak k rozvoji asociálních a antisociálních forem chování a následného rozvoje poruch chování, včetně kriminálního. Často se jedná o kombinaci s negativními rodinnými skutečnostmi a neúspěchy ve školním prostředí. Osoby s asociální povahou nejsou schopny přiměřené sociální adaptace a neuznávají společenské normy. Jedinci bývají velmi často silně egoističtí, nezdrženliví a ztěžka snášejí nudu. Tyto dispozice mohou být příčinou sklonu k návykovým látkám či nestandardním sexuálním praktikám. U antisociálních způsobů chování se jedná o uvědomované kriminální chování proti společnosti. Osoby záměrně porušují zákonné normy společnosti. Chování bývá vyjadřováno výraznou útočností s cílem poškození druhých (Matoušek, Kroftová, 2003).

Chování jedince ke společnosti závisí také na dosažené úrovni vzdělání a s ním i spojené postavení ve společnosti. Neboli pachatelé kriminálních činů dosahují nižšího stupně vzdělání a často se pohybují v nižších sociálních vrstvách (Giddens, 2000).

S tím také souvisí, že delikventi jsou převážně nezaměstnaní a nepřizpůsobiví. Chybí jim pracovní dovednosti, zkušenosti a především návyky. Nezaměstnanost pak může vyústit v řadu sociálně patologických jevů, včetně oné kriminality a delikvence (Fischer, 2006).

S nižším vzděláním a nezaměstnaností souvisí i otázka trávení volného času. Jedinci s delikventním chováním tráví svůj volný čas nepatřičně (např. užívání návykových látek, alkoholismus,..). Svých cílů se snaží dosáhnout pomocí nelegálních prostředků (Fischer a Škoda, 2008).

2. Výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, výkon zabezpečovací detence

Lidé a celá společnost, ke své ochraně proti deviantnímu chování, které by mohlo a může ohrožovat její fungování, vytvořila jistý systém spravedlnosti a nazvala ho trest. Dříve se jednalo pouze o triviální sankce, které fungovaly pouze pro kompenzaci škody a uspokojení poškozeného. K ochraně společnosti se tato forma později ukázala jako neúčinná. Vznikl tedy systém, který pomáhá k dosažení zralé formy chování, založeného na odpovědném rozhodování a následnému přijímání následků.

Každému jedinci se může stát, že se ocitne v situaci, kdy je za své chování omezen v pohybu na svobodě a zákonitě potrestán. To se stává v případě, že osoba spáchá trestný čin. To se rozumí jako akt, který je nebezpečný pro společnost a vystupuje proti zákonným a právním dokumentům. Aby byl však jeho čin trestný, musí splňovat dvě podmínky. První z nich je podmínka materiální, kde se se rozebírá, zda je čin nebezpečný pro společnost a zda se jedná o úmysl či nedbalost. Druhá výhrada je podmínka formální. Zde se jedná o popis určitých znaků jedince, zda a jak je společensky škodlivý (Šámal, 2014).

Trest musí být vykonáván tak, aby respektoval důstojnost odsouzené osoby a omezoval negativní vlivy, které na dotyčného působí. Správu věznic vykonává Vězeňská služba ČR a zřizuje ji a ruší ministr spravedlnosti (Hartl, 1994).

Hlavním cílem je dát ostatním jedincům společnosti na vědomí, které jednání je nežádoucí a jaké následky s sebou nese páčání trestných činů. Jde také o posilování důvěry v trestní právo a to tím, že jsou tresty ukládány z hlediska spravedlnosti a individuální prevence. Jedná se o vytvoření kladné motivace pachatele k normálnímu životu a rozvoji příznivých stránek, které mu zabrání v páčání další trestné činnosti (Sochůrek, 2007).

Se všemi odsouzenými se musí zacházet tak, aby byl zachován jejich zdravotní stav. Má docházet k podpoře jejich postojů a dovedností, které jim mohou pomoci po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vést soběstačný život (Sochůrek, 2007).

2.1. Výkon vazby

Výkonem vazby se rozumí omezení jedince v pohybu na svobodě. Nejedná se přímo o formu trestu. Vazba může znamenat ztrátu zaměstnání, obchodních partnerů, zavržení od blízkých osob apod. Výkon vazby je realizován ve vazebních věznicích či zvláštních odděleních věznic (Matoušek, Kroftová, 1998).

Pokud je jedinec přijat do výkonu vazby, je díky presumpci nevinny označován za bezúhonného a není ve vazbě připojen k odsouzeným. Označuje se jako „obviněný“. Je nemístné vystavovat vězně jakékoli formě tlaku, útlaku a vytvářet pocit vnitřního napětí. Povinností každého pracovníka věznice je brát každého tak, jako by se nedopustil ničeho nezákonného. Na vazebně stíhané je vyvíjen velice silný tlak, protože je může trápit pocit nejistoty před soudním jednáním a zároveň se sžívají s prvními zážitky věznění (Matoušek, Kroftová, 1998).

Augustinová (2017) to popisuje takto: *„Vazba patří k nejstarším institutům trestního řízení. V době feudálního inkvizičního procesu byla nepostradatelná a použila se téměř vždy. Dnes je ale opatřením výjimečné povahy, protože je v podstatě nejzávažnějším zásahem státu do života člověka, o jehož vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Její působení často zachází mnohem dále, než je ztráta osobní svobody.“*

Každý obviněný se s touto situací vyrovnává jinak, neboť záleží na dosavadních zkušenostech jedince. Dotyčný si tímto mohl projít i dříve, věděl tedy, co očekávat. Organizace života ve vazební věznici může být pro některé dokonce stereotypní a málo stimulovaná. Vazba je vykonávána v celovém systému nejčastěji v počtu 2-5 osob, to však závisí na jednotlivých věznicích. V průběhu výkonu vazby je věznice povinna obviněnému, dle možností, nabídnout výchovné, vzdělávací, sportovní či zájmové aktivity. Pro zajištění těchto aktivit může vazební věznice spolupracovat se státními orgány, institucemi, církvemi apod. Opět zde záleží na přístupu jednotlivých věznic.

Ke každému jedinci je nutné přistupovat lidským přístupem. Jsou vydána jen taková omezení, která jsou nezbytná k uskutečnění výkonu vazby a zachování lidské důstojnosti. Pracovníci věznice s ním musí pracovat profesionálně, dokud není pravomocně rozhodnuto, že se obviněný dopustil protizákonného prohřešku, a je tedy vinný.

Výkon vazby je dočasným omezením na svobodě, který také ohraničuje určitá práva jedince. Nejedná se o převýchovu (Mařádek, 2008).

Osoba obviněná ze spáchání trestného činu může být soudem poslána do vazby z důvodů uvedených v trestním řádě č.141/1961 Sb:

- I. Existuje-li obava, že obviněný uprchne či se bude schovávat, aby se vyhnul trestu. Jedná se o tzv. únikovou vazbu.
- II. Je-li podezření, že se bude jedinec pokoušet ovlivnit svědky a spoluobviněné při vyšetřování.
- III. Pokud bude možnost, že by hatil vyjasňování a zjišťování informací závažných pro trestní stíhání. Jedná se o tzv. koluzní vazbu.
- IV. Pokud se soud domnívá, že bude i nadále pokračovat v trestné činnosti či se pokusí dokončit nepovedený trestný čin, nebo naopak vykoná trestný čin, o kterém dříve hovořil. Zde se mluví o tzv. vazbě předstižné.

2.2. Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) představuje nejcitlivější zásah do základních práv a svobod člověka. Jedná se o nejpřísnější druh sankce, který je možno uložit za porušení právních povinností. Ukládá se jen za takové tresty, které porušují práva a ohrožují společnost nejzávažněji. VTOS se realizuje ve věznicích či zvláštních odděleních vazební věznice. Může být považován za tzv. univerzální druh trestu, protože ho lze uložit za každý trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákona, a lze jej uložit jak mladistvému, tak i dospělému jedinci. Osobám ve výkonu trestu odnětí svobody se říká „odsouzení“ (Žáková, 2014).

Soud ukládá trest odnětí svobody na základě trestního zákoníku. Jak bude probíhat výkon trestu a jaká budou následující rozhodnutí se odvíjí od toho, zda odsouzený nastoupí do VTOS dobrovolně, či jsou použity donucovací prostředky (Drápal, 2021).

Základem výkonu trestu odnětí svobody je dočasné omezení svobody volného pobytu a omezení dalších práv a svobod odsouzeného. Zároveň dochází k rozšíření jeho povinností, kde se jedná hlavně o zachování kázně, dodržování stanoveného pořádku a plnění pokynů příslušníků vězeňské služby (Žáková, 2014).

Nástup do věznice má na psychiku člověka zásadní dopad. Hlavně když se do takového prostředí dostává poprvé. I když se to nemusí zdát, odsouzený se musí adaptovat na podmínky, které jsou pro něho neznámé a omezující. Výkon trestu odnětí svobody je náročnou životní situací, která odsouzeného jedince negativně poznamenává na celý život. Neboť i po propuštění je souzen společností a je na něj nahlíženo jako na „trestaného kriminálního“ (Sochůrek, 2007).

V souvislosti s omezením, které trest přináší, může ztratit odsouzený dvě opory. Jedná se o rodinu a sociální vztahy, které jedinec může ztratit během svého pobytu ve vězení. Jako druhá opora je zaměstnání, pracovní návyky a dovednosti, bez nichž je pro jedince velmi těžké vrátit se do svého původního stylu života hned po propuštění z výkonu trestu. Proto se také často stává, že jedinec nesežene novou práci, nevytvoří si určitý režim a do vězení se velmi rychle vrací (Fischer, 2006).

Propuštění z VTOS představuje pro jedince obtížnou situaci, přičemž závažnost těchto situací závisí na trvání výkonu trestu. K faktorům, které mohou ovlivňovat propuštěného z VTOS se započítává nezařízené sociálního zázemí, nedostatek finančních prostředků, malá motivace k práci a nereálná očekávání z náhlé svobody (Vágnerová, 1999).

Trestní zákoník 40/2009 Sb. ukládá: „*Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak,*

- *nepodmíněný trest odnětí svobody,*
- *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,*
- *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.*
- *Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest.*”

• **Nepodmíněný trest odnětí svobody**

Trestní zákoník 40/2009 Sb. §55 to uvádí takto: „*Nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na dvacet let, jestliže nejde o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované společenské skupiny nebo o výjimečný trest.*

Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život...

Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává podle jiného právního předpisu ve věznicích.”

- Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Trestní zákoník 40/2009 Sb. §81: „Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu..”

Nejvíce se využívá v případech, kdy není třeba izolovat osobu od společnosti, ale současně jí musí být dáno na vědomí, že její jednání nemůže zůstat bez potrestání. Pokud odsouzený poruší tyto závazky, je tento typ trestu přeměněn na výkon trestu odnětí svobody (Jelínek, 2009).

- Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Trestní zákoník 40/2009 Sb. §48: „Za podmínek uvedených v §46 odst. 1,2 nebo 3 může soud podmíněně upustit od potrestání a stanovit dohled nad pachatelem, považuje-li za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování pachatele.

Při podmíněném upuštění od potrestání stanoví soud zkušební dobu až na jeden rok a zároveň uloží pachateli dohled.

Pachateli, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno, může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.”

- Výjimečný trest

U nás se můžeme také setkat s tzv. výjimečným trestem. Trestní zákoník 40/2009 Sb. §54 to popisuje takto: „*Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen na zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákoník dovoluje.*”

2.3. Výkon zabezpečovací detence

Pojem detence ve zdravotnictví znamená držení a léčbu nemocného ve zdravotnickém zařízení bez souhlasu nemocného nebo se souhlasem zákonného zástupce. Je možná pouze za podmínek, které stanoví Listina základních práv a svobod a Zákon o péči a zdraví lidu (Vokurka, Hugo, 2015).

Zabezpečovací detence patří mezi ochranná opatření, kde dochází ke značnému omezení práv a svobod. Společný cíl těchto opatření zahrnuje ochranu společnosti před negativními činy. Výkon zabezpečovací detence je realizován v ústavech pro výkon zabezpečovací detence. Osobám ve výkonu zabezpečovací detence se říká „chovanci“ (Drápal, 2021).

Na rozdíl od VTOS nepodmíněně, zde není určitá doba, kterou chovanec ve výkonu zabezpečovací detence stráví. Zabezpečovací detence trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Převážně jsou tam posíláni jedinci, kteří odmítají odbornou spolupráci. Ta se týká jejich ochranného léčení v psychiatrických zařízeních (Strouhal, 2022).

Podle zákona o výkonu zabezpečovací detence jsou zadrženi určena převážně:

- vrahům, kteří mají ve své historii již násilnou trestnou činnost a kteří jsou označeni jako nebezpeční,
- sexuálními deviantům, u kterých prokazatelně a opakovaně selhala léčba (parafilie),
- osoby s mentální retardací, jinými psychotickými poruchami a poruchami osobnosti.

V zabezpečovací detenci dochází ke snaze přesvědčit jedince k podstoupení ochranného léčení, pokud je to vzhledem k jeho zdravotnímu stavu možné. S tím jsou zde i nabízeny léčebné, vzdělávací, psychologické, pedagogické činnosti, rehabilitační, zájmové a volnočasové aktivity. Opět je zde povinnost zacházet s chovancem s lidskou důstojností (Drápal, 2021).

3. Penitenciární péče

Penitenciární péče je vědní obor, jehož cílem je náprava odsouzených a následné usnadnění jejich přechodu z vězeňského prostředí zpět do společnosti. Tato péče probíhá už v době VTOS, ve věznicích, kdy je vězeň připravován na integraci do běžného života. V rámci této výpomoci má odsouzený možnost utřídit si myšlenky a sám si najít své místo bez patologických jevů, kam chce být pro běžný život zařazen.

Hlavním cílem je převýchova jedince, pokud možno na rozvinutého člověka připraveného k úspěšnému uplatnění v životě, v rodině, v práci a ve společnosti. Také nastavit takové hodnoty, aby si dotyčný uvědomil následky, které svými činy způsobil nejen sobě, ale i druhým. Zároveň je záměrem si vytvořit určitý respekt jak k sobě samému, tak i ke svému okolí (Černíková, 2008).

Tato péče je prováděna za pomoci sociálních pracovníků, sociálních kurátorů, vychovatelů, psychologů, speciálních pedagogů, lékařů a pracovníků Vězeňské služby. Je na místě pracovat s jedincem tak, aby mohl být začleněn zpět do společnosti a dále ji nijak neohrožoval (Masopust Šachová, 2019). Proto je důležité vytvořit kvalitní osobnostní program, který pomůže jedinci osvojit si normální návyky, hodnoty a normy. Nejprve je však nutné odsouzeného co nejlépe poznat. K tomu nám pomůže tzv. komplexní charakteristika odsouzeného, která obsahuje všechny poznatky, názory a diagnostiku jedince od pracovníků Vězeňské služby. Velmi důležité jsou rozhovory přímo s odsouzeným. Všichni odborníci při vytváření programu dbají na zvláštnosti osobnosti jedince, věk, jeho závislosti, choroby, kriminální historii a její příčiny, rodinné vazby, zájmy, schopnosti, vzdělání, chování apod. Tím také zmírňují rizika a potřeby vězně a motivují jej k následné spolupráci. Obsahem u takového programu je vytvoření cíle, nebo-li čeho chceme u jedince před jeho propuštěním dosáhnout (Jůzl, 2012).

Resocializace, reedukace a reintegrace jsou tři pojmy, které jsou spojeny s péčí o vězně a lidí, kteří se nacházejí v kriminálním prostředí. Tyto pojmy mají různé významy a cíle, ale všechny jsou zaměřeny na pomoc lidem překonat jejich problémy a usnadnit jim návrat do společnosti (Hála, 2005).

3.1. Resocializace

Resocializace souvisí se socializací. Velký lékařský slovník (2015) uvádí definici socializace takto: „*Socializace je proces, během kterého se jedinec učí a internalizuje norem, hodnot, postojů a rolí, které jsou spojeny s jeho pozicí v sociálním systému. Probíhá v rodině, ve škole, skupinách vrstevníků, pracovních kolektivech, organizacích a dalších sociálních institucích a prostřednictvím sociální interakce.*”

V penitenciární péči se resocializace používá jako součást vězeňských programů, které mají pomoci odsouzeným připravit se na návrat do společnosti po propuštění z vězení. Pojem resocializace lze chápat jako proces znovuzáčlenění do společnosti. Jedinec je přizpůsoben novému sociálnímu prostředí, normám a hodnotám. Snaží se změnit způsob, jakým jedinec vnímá svět kolem sebe a jak se chová v různých situacích. To může zahrnovat učení nových dovedností, získání zkušeností a interakci s lidmi, kteří mají odlišné názory a způsoby chování (Doňková, 2010).

Jedná se v podstatě o převýchovný permanentní proces mravně narušeného jedince a eliminaci jeho patologického chování. Jedinec se má naučit společensky uznávané normy a dostat se do takových projevů chování, které budou dále fungovat v běžném životě. Pro účinnost tohoto procesu je důležité vytvořit tzv. „Program zacházení” (Doňková, 2010).

Program resocializace zahrnuje řadu prvků, které mají pomoci odsouzeným přizpůsobit se sociálnímu prostředí a sociálním normám. Může být realizována různými způsoby, jako jsou skupinové aktivity, vzdělání, pracovní terapie, sportovní aktivity a další. Zaměřuje se na celkové obrácení osobního vnímání jednotlivce a jeho začlenění zpět do společnosti.

Cílem resocializace je pomoc jedinci přizpůsobit se novému prostředí a najít nové způsoby, jak se chovat a fungovat v různých sociálních situacích. Dále mu také poskytnout takové potřebné nástroje, aby mohl úspěšně fungovat v novém prostředí a vytvořit si pozitivní a zdravé vztahy s ostatními. Tento proces zahrnuje změnu návyků, postojů a chování, které vedou k eliminaci trestné činnosti a posilování pozitivních vlastností (Bidermannová, 2011).

Bohužel se zde však může stát i to, že někteří pachatelé trestných činů nehodlají respektovat občanské normy a odmítá jakoukoliv pomoc. Proto také po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se do věznice velmi rychle vrací (Jůzl, 2012).

Resocializace obvykle spadá jak do penitenciární, tak do postpenitenciární péče, protože se zaměřuje na pomoc jednotlivcům v přizpůsobení se novým sociálním normám a prostředí.

3.2. Reedukace

Resocializace a reedukace jsou dvě různé koncepce, které mají obecně podobné cíle, ale liší se v několika klíčových momentech. Zatímco resocializace se více zaměřuje na přizpůsobení se novému prostředí, normám a hodnotám, reedukace se zaměřuje na změnu myšlení nebo chování skrze učení nových informací a dovedností (Sochůrek, 2007).

Reedukace se obvykle používá v kontextu školení, vzdělávání a léčby. Dochází zde k výuce vědomostí a dovedností a upevňování mravních návyků na základě rozvoje individuality vězně. Jde o jeho přirozené schopnosti, které se mohou proměnit a později se projeví jako dovednosti, které budou užitečné v běžném životě po propuštění z vězení (Sochůrek, 2007).

Ze zákona o VTOS vyplývá, že při sestavování Programu zacházení musí být brán zřetel na individuální přístup k vězni, jeho správné motivaci a využití jeho zájmů, dovedností a schopností (Zákon č. 169/1999 §14).

Cílem reedukace je zlepšit schopnosti jedince v dané oblasti, jako je například komunikace, řízení stresu, nebo manažerské dovednosti. Také rozvinout pozitivní a konstruktivní způsoby chování a řešení problémů. Jedná se o proces, který může trvat různou dobu v závislosti na potřebách a situaci jednotlivce (Sochůrek, 2007).

Program zacházení je tvořen ze složek výchovy, které pomáhají k nápravě. V každé oblasti se reedukace zaměřuje na specifické cíle a potřeby jednotlivců. Jedná se o:

- **Výchova rozumová**

Cílem rozumové výchovy je představit jedinci přírodní a společenské vědy, vytvářet jeho pohled na svět, zdokonalovat jeho poznávací procesy a rozvíjet ho v komunikačních schopnostech. S intelektuálním rozvojem se rozvíjí také emoční inteligence.

Tato výchova umožňuje získat vědomosti a dovednosti v oblasti matematiky, přírodních a společenských věd a jazycích. Při osvojování těchto oborů jedinec poznává zákonitosti vývoje přírody, člověka i samotné společnosti. K tomu jsou vytvořené vzdělávací aktivity.

- **Výchova mravní**

Mravní výchova podporuje rozvoj mravních jevů, norem a ideálů jedince. Obsah této výchovy se týká morálních názorů společnosti a morálního kodexu. Cílem je dosáhnout u jedince vnitřního mravního přesvědčení, které je doprovázeno citovým mravním prožitkem a vedeno k pochopení jedince s danými normami společnosti. Dochází zde k utváření svědomí, které ho dále bude vést k určitému adekvátnímu chování a zároveň k hodnocení chování druhých. Je podporován k vytvoření myšlenkové kritiky a morálního vědomí, které se stává charakteristickým rysem jeho osobnosti.

- **Výchova pracovní**

Pracovní výchova seznamuje vězně s vědeckými principy dnešní techniky a výroby. Snaží se rozvíjet jeho dovednosti s technickými stroji a nástroji a zároveň ho učí pracovní kultuře. Nebo-li správné organizaci a efektivnosti pracovní činnosti. Usnadňuje mu pak nástup do hlavního pracovního poměru.

- **Výchova estetická**

Výchova estetická rozvíjí odsouzené v oblasti umění a krásy. Seznamuje je s významnými uměleckými díly, hudební, divadelní, filmovou a taneční kulturou, a tím rozvíjí i jeho vnímání, citové prožívání a hodnocení.

- Výchova tělesná

V této výchově se rozvíjí a upevňuje zdraví jedince zajištěním správné životosprávy, dostatečného pohybu a osvojení si návyků osobní i společenské hygieny, jako je např. střídání činností. Dochází zde i k posilování sebedůvěry, odvahy, rozhodnosti, sebeovládání i umění prohrávat.

Jednotlivé složky se neustále prolínají a navzájem se doplňují. Nelze rozvíjet pouze jednu složku výchovy. Všechny jsou důležité k vytvoření takového charakteru osobnosti, který se pak projeví v sociálním chování a kvalitní emoční inteligenci jedince pro začlenění do společnosti a zahájení běžného života (Jůzl, 2010).

3.3. Reintegrace

Reintegrace je v penitenciární péči proces, který má také za cíl připravit vězně na návrat do společnosti a úspěšně se zapojit zpět do běžného života po propuštění z vězení. Tento proces poskytuje vzdělávací, odborné i sociální služby, které jsou zaměřeny na rozvoj schopností jednotlivců a na zmírnění faktorů, které mohou vést k opětovnému spáchání trestné činnosti.

Zaměřuje se na poskytnutí vězňům podpory pro úspěšný návrat do společnosti a získání pracovních a sociálních dovedností, jako je vzdělání, odborné přípravy a pomoci s hledáním práce a ubytování.

Všechny tyto procesy jsou klíčové pro snížení recidivy trestné činnosti a pomáhají lidem, kteří se nacházejí v kriminálním prostředí, aby se mohli vrátit do společnosti jako produktivní a zodpovědní občané (Sochůrek, 2007).

4. Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče je souhrnný termín pro opatření a služby poskytované osobám pro propuštění z VTOS, včetně lidí, kteří byli odsouzeni k podmíněnému trestu nebo jsou v podmínce. Cílem postpenitenciární péče je pomoci těmto lidem se začlenit do společnosti a zabránit opakování trestné činnosti. Postpenitenciární péče může zahrnovat řadu různých opatření a služeb, může se jednat o:

- Probační a Mediační služby
- Sociální služby, včetně bydlení a zaměstnání
- Psychologická a psychiatrická pomoc
- Rehabilitace a resocializace
- Vzdělávání a odborné kurzy
- Podpora rodiny a přátel

Postpenitenciární péče je důležitá součást trestního systému, protože může lidem pomoci se přizpůsobit a začlenit se do společnosti po propuštění z vězení a zamezit tak recidivě (Černíková, Sedláček 2002).

Důvody pro její fungování uvedla pí. Černíková a Fristová (2016):

- Jedinec potřebuje odbornou pomoc k adaptaci na nové podmínky občanského života a k reintegraci do společnosti,
- První dny po propuštění obnovuje jedinec své sociální dovednosti a získává zkušenosti. Jedná se o období sociální rekonvalescence, kdy je zvláště potřeba péče a odborná pomoc, neboť může velmi lehce podlehnout negativním myšlenkám,
- Prožívání krize, obav, úzkostí během prvních dnů na svobodě, větší bezradnost při řešení problémů,
- Společenské problémy s nálepkou kriminálního, a s ní spojené s prožíváním sociálního ostrčení a pocitu snížení sebe sama,
- Běžný život klade větší důraz na rozhodování a řešení úkolů a také převzetí odpovědnosti za své chování,
- Problémy s obnovením partnerských a rodinných vztahů, či hledání nových,
- Případné obnovení rodičovské role a budování vztahu k dětem,
- Vytvoření si nových materiálních podmínek života, a hledání profesionálního uplatnění.

Mezi nejpotřebnější prostředky postpenitenciární péče patří hlavně podpora při zprostředkování bydlení, s čímž je spjato i poskytnutí základního finančního zabezpečení. Také nabízí orientaci při hledání zaměstnání, odborné sociálně-právní poradenství a pomoc při začleňování do sociálního prostředí (Černíková, Fristová, 2016).

Úspěšnost postpenitenciární péče je ovlivňována řadou faktorů. Může se jednat o motivaci klienta, zda chce či nechce být zapojen do programu, podpora rodiny a přátel, dostupnost a kvalita služeb postpenitenciární péče, mentální a fyzické zdraví klienta, věk a vzdělání. Také ji ovlivňuje samotný VTOS i penitenciární péče. Mezi oběma úseky existuje spojení, které odborníci vyjadřují pojmem kontinuální sociální péče (Černíková, 2008).

Do tohoto systému vstupuje mnoho okolních subjektů. Jedná se o státní a nestátní organizace, které z povahy svého odborného zaměření poskytují sociální pomoc.

4.1. Státní organizace

Postpenitenciární péče v rámci státu je zajišťována především sociálními pracovníky a sociálními kurátory. Nařízenou formu následné sociální péče zajišťuje Probační a Mediační služba.

4.1.1. Sociální kurátor

Sociální kurátoři mají za úkol poskytovat pomoc a podporu lidem, kteří opouštějí vězení nebo jiné nápravné instituce a potřebují pomoc při integraci do společnosti.

Mezi jejich úkoly patří např. poskytování poradenství a psychologické podpory, pomoc při hledání bydlení a zaměstnání, s administrativními záležitostmi a další. Pracují také v těsné spolupráci se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, dále s Vězeňskou službou České republiky, Probační a Mediační službou, správními úřady a místními samosprávnými celky, aby mohli poskytnout klientům co nejlepší péči a podporu (Gojová, 2007).

4.1.2. Probační a Mediační služba

Probační a Mediační služba je organizační složkou České republiky, která řeší spory trestných věcí. Je zaměřena na pomoc lidem řešení problémů a konfliktů spojených s trestnou činností, a to v průběhu i po skončení trestního řízení. Hlavním úkolem Probační a Mediační služby je snaha o změnu chování a myšlení pachatelů a prevence opakování trestné činnosti (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

Služba usiluje o obnovu právních i společenských vztahů narušených trestnými činy. Mezi její hlavní úkoly patří:

- Zajištění dohledu nad odsouzenými či obviněnými,
- Kontrola pro plnění probačních podmínek,
- Poskytování individuální pomoci obviněným či podezřelým a působením, aby vedl řádný život,
- Spolupráce s dalšími organizacemi a institucemi, jako jsou např. věznice, neziskové organizace, úřady práce, zdravotníci apod (Zákon č. 257/2000 Sb.).

Mediace je typ úkonu, který se zaměřuje na řešení mimosoudních konfliktů mezi lidmi, kteří jsou nebo byli v trestním řízení. Pomáhá jim najít cestu ke komunikaci a dohodě mezi konfliktními stranami a může pomoci předcházet dalším trestným činům. Nabízí bezpečný prostor pro vyjádření potřeb a zájmů obou stran. Tuto komunikaci řídí nezávislá osoba –mediátor. Mediace je dobrovolná a lze ji provést jen souhlasem pachatele a oběti (PMS ČR, 2023).

Probace míří směrem dohledu a nápravy nad podmíněně odsouzenými. Ukládá ji soud, považuje-li za důležité sledovat a kontrolovat chování odsouzeného po určitou dobu. Také představuje odborné vedení a pomoc, aby dotyčný vedl řádný život. Dohled provádí pracovníci Probační a Mediační služby (PMS ČR, 2023).

4.2. Nestátní neziskové organizace

Postpenitenciární péče se provádí formou také nestátních neziskových organizací, které se neustále snaží získávat nové informace a poznatky, díky nimž se jejich práce každý den zlepšuje. V České republice se nachází opravdu velké množství těchto organizací. Některé z těchto institucí jsou:

- Projekt LATA

Jedná se o projekt, který pomáhá dospívajícím, mladým lidem a rodinám v nelehkých životních situacích. Projektem provází dobrovolníci vysokoškolských oborů a studentů vyšších odborných škol, kteří jsou zaměřeni na obor sociální práce. Dalšími členy jsou také koordinátoři, psychologové, právníci a další. Klienti bývají mladiství a mladí dospělí. Ti se pohybují v rizikovém kruhu svého okolí, mívají konfliktní vztah se svými rodiči, spáchali trestný čin a jsou vyšetřováni na svobodě nebo se vrátili z VTOS a potřebují se zařadit zpět do běžného života (Lata, 2021).

Projekt LATA je vrstevnický program, kdy dobrovolníci pomáhají mladším jedincům vyřizovat aktuální problémy, např. dokončení vzdělání (Vítková, 1998).

- Centrum sociální prevence (CESOP)

Centrum sociální prevence je nestátní nezisková organizace, která se zaměřuje na prevenci a snižování sociálního vyloučení, kriminality a deviantního chování v České republice. CESOP působí především v oblasti sociální prevence, tj. prevence v oblasti drog, prostituce, obchodování s lidmi...

Organizace se zaměřuje na vzdělávání a osvětu v oblasti sociální prevence, poskytování poradenství a terapie pro jednotlivce a skupiny ohrožené sociálním vyloučením. Také rozvíjí komunitní projekty a programy.

CESOP spolupracuje s různými institucemi, jako jsou školy, zdravotnická zařízení, sociální služby a další organizace v oblasti sociální práce.

Jedním z hlavních cílů organizace je přispět ke snížení kriminality a vytvořit bezpečnější společnost (Vítková, 1998).

PRAKTICKÁ ČÁST

Hlavním cílem bakalářské práce je identifikovat pozitivní aspekty, které ovlivňují úspěšné zapojení bývalých vězňů do společnosti. Konkrétně se bude zaměřovat na faktory, které mohou přispět k úspěšné resocializaci bývalých vězňů a jejich návratu do společnosti jako plnohodnotní a aktivní občané.

Pro zjištění mých cílů jsem zvolila výzkumné teze osob propuštěných z VTOS, které se zapojili do projektu Společně na svobodu od Rubikon Centra. Základní anamnestické údaje jsou zjišťovány přímo od pracovníků Rubikon Centra a dokumentů, které mi byli se schválením organizace Rubikon Centra, propůjčeny. Pracovníci Rubikon Centra vždy přistupují k jiným kulturám či odlišnostem rovným přístupem a zápolí proti přímé a nepřímé diskriminaci. Usilují o posílení role ve společnosti ohrožených a znevýhodněných skupin. Vše provádí s individuálním přístupem, úctou a respektem k potřebám a názorům klientů. Zajišťují bezpečné prostředí pro rozvoj potenciálu a osobní odpovědnosti (Rubikon Centrum, 2023).

Výzkumné teze ukazují, že pro úspěšné zapojení do společnosti závisí na mnoha faktorech, jako je například dosažené vzdělání, bezproblémové dětství, dobré vztahy s rodinnými příslušníky a správné zdravé prostředí pro růst a vývoj. Také představují, jak funguje péče u klientů Rubikon Centra a jaké okolnosti je ovlivňují, když péče selhává. Kromě toho, klíčovou roli hraje i motivace a snaha o změnu směru života k lepšímu. Pro některé osoby se dokonce vězení stává útočištěm, protože nemají jiné možnosti a zároveň unikají každodenním problémům a nesnázím, se kterými se setkávají v běžném životě.

Všechny výzkumné teze jsou anonymní.

Výzkumné teze

T1: Recidivista středního věku s dlouhodobým pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody, uživatel návykových látek

T2: Recidivistka středního věku s dlouhodobou závislostí na drogách

T3: Mladší recidivistka s dlouhodobou závislostí na drogách

T4: Starší recidivista, kriminalitu odstartovala rodinná krize, dealer drog

T5: Recidivistka mladšího středního věku s dlouhodobou závislostí na drogách

5. Rubikon Centrum, z.ú.

Rubikon Centrum je nestátní nezisková organizace, která se zaměřuje na poskytování sociálních služeb a podpory pro lidi s problémy spojenými s vězením a trestním řízením. Cílem centra je podpořit integraci a resocializaci lidí po propuštění z vězení. Podporuje bývalé vězně k získání a udržení zaměstnání a bydlení, v řešení dluhové situace, k odpovědnosti za sebe a své činy vůči rodině a svému okolí. Pomáhá svým klientům najít novou cestu v životě (Rubikon Centrum, 2021).

Rubikon Centrum nabízí spolupráci s vězni již ve VTOS, aby byli připraveni na vystoupení z vězení a na realitu života, která je čeká. Ne všichni vězni však takovou pomoc ocení, neboť se domnívají, že návrat do běžného života není těžký. Opak je však pravdou. Při hledání zaměstnání a bydlení narazí na překážky, které nemusí zvládnout, a proto se uchýlí k další trestné činnosti, aby mohli zpět do prostředí věznice. Proto je spolupráce s Rubikon Centrem velmi důležitá. Bohužel se málokdo o službách Rubikon Centra dozví. Domnívám se, že pokud se o takových službách dozví větší veřejnost, roznese se to správným směrem.

Díky spojení centra s vězni získají podporu a oporu při hledání zaměstnání, bydlení, finanční pomoci, odborné pomoci i nalezení volnočasových aktivit. Je zcela na věznicích, zda chtějí spolupracovat s Rubikon Centrem i po výstupu z VTOS.

Rubikon Centrum se pro klienta snaží vždy vymyslet individuální plán, který obsahuje ideální zaměstnání, bydlení, pomoc při řešení dluhů, které vznikly před i během VTOS. Hledání zaměstnání se záznamem v Rejstříku trestů není snadné, neboť mají bývalí vězni ztížené podmínky na trhu práce. Nejmenší šanci získat zaměstnání mají trestaní za násilný trestný čin, krádež, loupež nebo zpronevěru. Každý zaměstnavatel má samozřejmě právo si své zaměstnance vybrat, bohužel to zvyšuje pravděpodobnost, že se lidé s trestní minulostí bez zaměstnání, vrátí k páčání trestné činnosti. Někteří zaměstnanci se tím obírají o vděčného a loajálního zaměstnance, neboť Trestní rejstřík nepoukazuje na pracovní schopnosti. Proto pracovníci Rubikon Centra motivují své klienty k chození do práce, udržení zaměstnání a dobrých vztahů. Aby nalezení zaměstnání bylo pro klienty snadnější, vytvořilo Rubikon Centrum „Pohovory nanečisto“. Zde dochází k přípravě klientů pro vstup na trh práce a zároveň se jedná o příležitost pro zaměstnavatele firem se seznámit s kandidáty. Účast na pohovorech je zajímavou zkušeností, kde si každý uvědomí své silné stránky, získají cennou zpětnou vazbu, a i když je to náročné, naučí se hovořit o své trestné minulosti. Pro některé

účastníky to nemusí být příjemné téma. Ale dalším krokem k úspěšné resocializaci, je přijetí minulosti a posunutí se vpřed (Rubikon Centrum, 2016).

Motivace a důvěra jsou nedocenitelné složky pro rychlejší zapojení do společnosti. A ta přichází nejen od Rubikon Centra, ale i od blízkých. Bohužel se stává, že rodina i přátelé se odvrací od bývalého vězně a on se nemá na koho obrátit. Pracovníci Rubikon Centra se snaží pomoci navázat blízké kontakty, které roky odloučení zpřetrhaly. Nebo naopak, nabízí rodině pomoc, pokud je jejich blízký ve VTOS. Mohou poskytnout přípravu na návrat blízké osoby z vězení, informace k systému trestní justice a jeho fungování, poradí v životních situacích ohledně vztahů a dětí, finanční pomoc a zodpoví další sociální a právní otázky. Bohužel to blízká rodina málokdy využívá, neboť netuší, že takové možnosti existují.

Rubikon Centrum spolupracuje s mnoha institucemi i osobami, které si prošly VTOS a mohou se podělit o své zkušenosti a nápady. Taková spolupráce má velký přínos do dalších počinů centra. Dále spolupracují s Kontaktními centry napříč Českou republikou, s Probační a Mediační službou, Vězeňskou službou, nadacemi a dalšími neziskovými organizacemi.

Velmi významnou akcí, kterou pracovníci Rubikon Centra pořádají je Yellow Ribbon run. Jedná se o běh, který podporuje lidi s trestní minulostí na jejich cestě k zapojení do společnosti. Cílem je odbourávání předsudků, na které většina společnosti nahlíží, a nabízí šanci na nový začátek. Bojují zde za myšlenku, že získání zaměstnání i se záznamem v rejstříku je možné. Jedná se o velkou akci, na kterou jsou jeden den vězni uvolněni, a mohou si užít čas strávený venku v přírodě se svými blízkými.

Pro klienty i obyvatele hlavního města nabízí místo pro příjemné trávení volného času Komunitní centrum a zahrada Kotlaska. Také se zde pořádají různé společenské a vzdělávací akce, převážně pro malé děti. Každý zde může využít vnitřní i venkovní prostory pro své účely, ať se jedná o čtení knihy, cvičení jógy či pletení. Dalším účelem Komunitního centra je podpora klientů Rubikon Centra formou pracovního tréninku při údržbě zahrady, provozu centra, poradenství, dobrovolnictví, i účasti při aktivitách. Zde se také konají odborné kurzy pro klienty, které se týkají finanční gramotnosti a zadluženosti. Pro klienty se jedná o velmi důležité téma, kterému by se měli věnovat i během VTOS.

Rubikon Centrum se zajímá o mnoho projektů. Jedním z nich je i sociální rehabilitace Hnízdo, které se nachází v Ostravě. Jedná se o službu určenou pro osoby propuštěné z VTOS, kterým hrozí bezdomovectví i nezaměstnanost, neboť se nepodařilo nalézt ubytování ani pracovní pozici. Také pokud jim hrozí sociální vyloučení a přítomnost dalších závažných potíží.

Rubikon Centrum výrazně ovlivňuje dnešní penitenciární a postpenitenciární péči. Během mé odborné praxe jsem získala spoustu nových informací a nový úhel pohledu na věci, které jsou sice pro nás běžnou záležitostí, ale pro některé být nemusí (Rubikon Centrum, 2023).

6. Výzkumná teze – T1

Recidivista středního věku s dlouhodobým pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody, uživatel návykových látek

Rodinná anamnéza

Muž vyrůstal v úplné rodině. Oba rodiče pracující, má mladšího bratra. Bezproblémové dětství. Během studií na střední škole se zapletl s vrstevnickou skupinou, která se bavila krádežemi. Stal se uživatelem drog. V 19 letech je poprvé odsouzen za krádeže a zpronevěru. Střední školu nedokončil, zůstává mu tedy jen základní vzdělání.

Odsouzen k dlouhému trestu, během kterého mu umřeli oba rodiče. Otec na nemoc a matka při autonehodě, když jela recidivistu navštívit do věznice. Matky nehoda poškodila vztah s jeho mladším bratrem, který mu to dával za vinu. Po prvním propuštění z VTOS se nahlásil muž na bydliště svého bratra, který o tom, ale nevěděl. Chodili mu do schránky dopisy s modrým pruhem a osočoval ho, že mu dělá ostudu. Muž začal svému bratrovi lhát, že se zlepšil, našel si přítelkyni a změnil svůj život. Nebyla to pravda, po pár dnech opět odchází do věznice.

Muž se ztotožňuje s kriminálním způsobem chování. Kolem sebe má přátele s tímto stylem života, uživateli drog, nezaměstnaní. Vyhýbá se často svým problémům, což může znamenat nezodpovědný přístup k životu, tendence k zapojení do trestného činu a k drogám. Na svobodě stále užíval drogy – heroin, i injekčně. Bydlel na ubytovně, kde potkával narkomany, promiskuitní ženy a podobně.

Je svobodný a bezdětný.

Průběh VTOS

Do VTOS byl odsouzen 5krát za krádeže, loupeže a zpronevěru. Po ukončení jednoho VTOS opět spáchá trestný čin a je znova odsouzen. Uvedl, že po propuštění neměl kam jít a na koho se obrátit, proto spáchal další trestný čin, aby se mohl vrátit do známého prostředí. Během VTOS také užívá drogy – pervitin, na který byl několikrát pozitivně otestován a vyřazen z venkovního pracoviště. Už na konci trestu věděl o nabízené pomoci, ale nevyužil ji díky své hrdosti a studu. Odmítl pomoc adiktologa, drogy mu přinášely potěšení. Jezdila ho navštěvovat pouze matka, otec byl nemocný. Při cestě na jednu z návštěv měla autonehodu, kterou nepřežila. Jeho otec umírá v nemocnici.

Během posledního pobytu ve VTOS, ke kterému byl odsouzen na 12 let, psal bratrovi dopisy, ale on mu je posílal zpátky. Bratr ho vinil za matčinu smrt. Lituje, že svému bratrovi lhal a nenechal si dříve pomoci. VTOS vykonával ve věznici Horní

Slavkov v bloku A, kterou označuje jako nejhorší věznicí v ČR. Je tam velmi přísný režim, setkával se tam i s vyšší mírou násilí. Během toho mu byl vytvořen návrh programu zacházení, který vytvořila odborná komise a určila mu vychovatele. Poznává, jaké významné rozdíly jsou mezi jednotlivými oddíly a jednotlivými pracovníky. Tvrdí, že se ocitl převážně v romské společnosti. Nikdo ho během jeho výkonu nechodil navštěvovat. Ničil ho nesmírný pocit viny, že může za matčinu smrt a jeho špatný vztah s bratrem. Opět byl v prostředí, kde se mu nelíbilo, a chtěl odejít. Začal na sobě pracovat. Chodil na pravidelné cvičení, přijal nabízenou pomoc, začal se zajímat i o vzdělání, neboť měl jen základní školu. Postupně se vypracoval do lepšího oddílu C4 věznice, kde se také zapojil do programu SpO. Oddíl C4 je dle jeho slov čistý, mohl tam být samostatnější – mohl si uvařit, neotravovali ho tam ostatní spoluvězni. Byla mu také dovolena vycházka do přírody mimo VTOS, i když s dohledem. Docházel na SpO, kde mu byla nabízena protidrogová prevence a předání pohledu na to, jaké následky má braní drog na život. S terapeutickým programem SpO byl velmi spokojený, vychvaloval zdejší zaměstnance za pomoc. Bohužel se setkával se svými spoluvězni, kteří v programu „švindlují“ a neberou ho vážně. Pracovníci to ale vždycky poznali. Věřil, že zvládne výstup na svobodu.

Postupně se pak vypracoval do nejlepšího bloku C4 a přešel do oddílu SpO – specializovaný oddíl pro odsouzené s duševní poruchou a poruchou chování, i pro odsouzené s chováním způsobeným užíváním psychotropních látek. Tvrdí, že mu to velmi pomohlo.

Po absolvování SpO je přerazen do lepšího oddílu věznice C1 s méně přísným stupněm zabezpečení, kde dostal možnost vykonávat práci mimo VTOS. S radostí přijímá. Nastoupil do lázní Kynžvart, kde byl pod neustálým dohledem dozorce. Vstával v šest ráno a ve tři odpoledne se vrátil do věznice. Vydržel tam dva měsíce, než byl přerazen do Technických služeb v Horním Slavkově. Pracovník technických služeb si všiml, jak je vězeň šikovný. Malují spolu byty a opravují drobné nedostatky interiérů. Nabídl mu nabídku o další spolupráci, až recidivista vyjde z VTOS. Toto období hodnotí muž jako nejlepší část v celém průběhu VTOS, neboť si všiml pozitivního zájmu okolí. Během své práce se seznamuje se ženou, která je ale přítelkyní jiného odsouzeného. Žena mu nabízí drogy a dotyčný je přijal. V orientačním testu na drogy má pozitivní výsledek. Je poslán na kontrolní test, který také později vyšel jako pozitivní. Vězni je zakázáno pracovat venku a je opět poslán na oddíl A, kde je ale přítel oné ženy, „boss“ zdejšího vězeňského kolektivu. Na recidivistu je několikrát zorganizováno zbití. Pro svou bezpečnost je umístěn na uzavřený oddíl F, kde byl 41 dní.

Rubikon Centrum oslovilo muže několik měsíců před jeho výstupem. Spolupráce započala rozhovorem, kde bylo dáno za cíl navázat pracovního vztahu mezi ním a pracovníkem Rubikon Centra. Zároveň také získat informace o klientově minulosti, současné situaci a jaké má plány do budoucna. Jejich pomoc přijal a navázal s nimi spolupráci. Byl mu vytvořen individuální plán. Při sezeních působil sklesle. Kromě cvičení nedokázal říci jediný způsob, kterým se dokáže odreagovat a zlepšit si náladu. Venku ho nečekají žádní přátelé. Nemá moc pracovních zkušeností. Během schůzek byl sestaven životopis, řešil se výběr povolání, příprava pracovního pohovoru a došlo také k učení, jak hovořit se svým budoucím zaměstnavatelem o své trestné minulosti.

Individuální plán zahrnoval:

- Napravení vztahu s bratrem odsouzeného - Muž mu volá z věznice, že se poučil a přijímá nabízenou pomoc. Bratr z něj má radost.
- Vyřešení dluhové situace - nalezení zaměstnání, vytvoření dluhového plánu
- Zajištění odborné pomoci na svobodě - adiktologa či terapeuta. Přiznal, že svou závislost na drogách nemá pod kontrolou.
- Bydlení - nakonec se povedlo sehnat bydlení na ubytovně.

Rizika:

- Návrat k opakované drogové závislosti.
- Návrat ke svým starým zvykům.
- Konflikt s bratrem - nízká důvěra.
- Mimo působnost Rubikon Centra.

Propuštění z VTOS - spolupráce

Před konečným výstupem proběhla ještě jedna schůzka, kde se probíraly jednotlivé kroky programu. VTOS ukončil těsně před Vánoci, které zvládl dobře. Slavil je se svým bratrem a jeho rodinou. V lednu nastoupil na pozici pomocníka údržby na tréninkovém místě FC Slavia Karlovy Vary. V zaměstnání se seznamoval s novými kolegy, kteří byli zprvu opatrní, ale později si získal jejich důvěru. Nalezl i nové přátele, kteří v něj věřili a podporovali ho. Dávali mu oblečení, jídlo, možnosti přivydělat si na brigádě. Vše probíhalo hladce. Stále udržoval vztahy s Rubikon Centrem. Na schůzce bylo vidět zlepšení jeho psychického stavu. Při jednom ze sezení se svěřil, že se nejvíce obával z nedostatku peněz, kdy po první výplatě Rubikon Centrum přestane přispívat na bydlení a muž si ho bude muset hradit sám. Oceňoval někoho, s kým své starosti může probírat.

Bohužel je klient daleko od působení Rubikon Centra, proto není snadné zajistit mu pravidelnou terapeutickou pomoc.

Bohužel krátce po první výplatní pásce se odmlčel a zmizel. Výplata byla snížena exekučními srážkami a byla jiná, než pravděpodobně očekával. Na ubytovně nechal všechny své věci, zůstaly po něm dluhy (kolem 9 tisíc korun). Přátelé a kolegové, kteří v něj věřili, jsou z něj zklamaní.

Rubikon Centrum s ním musel ukončit spolupráci z důvodu nekomunikace. Začátkem března se dozvěděli, že se klient opět dostal do tíživé situace, kterou řešil trestným činem. Údajně přepadl dvě ženy a okradl je (Rubikon Centrum, 2020).

7. Výzkumná teze – T2

Recidivistka středního věku s dlouhodobou závislostí na drogách

Osobní anamnéza

Žena vyrůstala v úplné rodině, kde se ale vyskytovaly sociálně patologické jevy. Jej rodiče byli uživatelé návykových látek a tak k nim měla jednodušší přístup. Začala brát drogy v 15 letech. V 18 letech se zamilovala do dealera drog, s kterým žila. Tak prodávala drogy. Střední školu nedokončila, má jen základní vzdělání.

Je téměř dvacet let drogově závislá. Do VTOS se vrátila 12krát za krádeže a prodej drog. Otěhotněla s přítelem, kterého jednoho dne zastřelili. Dítěte se vzdala, je s tím smířená. Došla do momentu, kdy byla chvíli venku na svobodě a pak opět za zdmi věznic. V průběhu jednoho trestu ji zemřeli oba rodiče. Velmi těžko zvládala dny na svobodě, protože má potřebu mít rychle vydělané peníze, které také rychle utrací. Během několika dnů na svobodě okradla muže o 150 tisíc, neboť si prý myslel, že je prostitutka. Za tuto krádež byla uvězněna do věznice Pankrác. Uvěznění není pro ni náročné, jako propuštění. Tvrdí, že kriminál snáší velmi dobře – má kde spát, dostane oblečení a možnost se najíst teplého jídla.

Průběh VTOS

VTOS vykonávala také ve věznici Světlá nad Sázavou, kam se několikrát vrátila. Žena špatně snášela uvítací komisi, neboť o sobě začíná v ten moment pochybovat, že to zase nezvládla. Myslí si, že je chytřejší než ostatní. Rychle se přizpůsobuje známému prostředí a kolektivu. Dostala možnost práce, zprvu brigádně v kuchyni, poté na cukrářské lince ve VTOS, což není vnímáno mezi odsouzenými jako pozitivní práce. Pak přestupuje na otevřené pracoviště ve výrobě autodílů, kde velmi oceňuje nové prožitky. Jedinou motivací ke zlepšení vidí recidivistka v kolektivu. Vadí ji chování ostatních spoluvězeňkyň, které se k ostatním nechovají ohleduplně. Komentuje je jako hloupé a nevychované. Sama se považuje za lepší, než jsou ony, neboť čte. Byla ráda, že na pokoji byly pouze „bílé“ ženy, neboť vidí, jak se vězenkyně chovají vůči ženám černé pleti. Našla si zde kamarádku, která byla jejím vzorem.

Začala spolupracovat s Rubikon Centrem, kterému zprvu nedůvěřovala. Postupně navázala lepší vztah se svojí case manažerkou, s kterou řešila různé záležitosti, i svůj vztah k drogám. Odmítala pomoc adiktologa, i přes nátlak odborných pracovníků VS ČR. Podstoupila ale SpO, kterou označila jako ztrátu času. V průběhu VTOS byly vypočteny dluhy a vymyšlen plán k nadcházejícím krokům.

Během VTOS se pokusila zlepšit vztahy se svým bratrem, který ji několikrát nabízel pomoc, ale ona odmítla. Tentokrát se pokusila o zlepšení vztahu ona. Jejich sourozenecký vztah je doprovázen nadějí a nejistotou.

Klientka měla nastoupit po VTOS do stabilního zaměstnání. Původně se měla žena přesunout do Prahy, kde měla možnost práce a ubytování. Ale nakonec změnila plán a naplánovala pobyt v malém městě (mimo působnost Rubikon Centra). Chce pracovat jako její kamarádka ve výrobě v malém městě. Podstoupila v rámci Rubikon Centra „Pohovory nanečisto“, což označuje jako dobrou zkušenost. Sama opakuje, že při pohovorech nechtěla prozradit, kolikrát byla ve VTOS. Obávala se reakce okolí.

Individuální plán zahrnoval:

- Vyřešení dluhové situace – vhodné povolání, finanční gramotnost.
- Přijmutí adiktologické pomoci.
- Nalezení bydlení.

Rizika:

- Klientka byla mimo působení Rubikon Centra.
- Finanční negramotnost a vytvoření dalších dluhů.
- Drogová závislost.

Propuštění z VTOS - spolupráce

Žena nastoupila do zaměstnání, které zajišťovalo i bydlení na ubytovně. Bohužel bylo značně nevyhovující. Klientka byla jako jediná žena ubytována mezi zahraničními dělníky. Její přání bylo zůstat v malém městě. Do Rubikon Centra stále dojížděla na spolupráci. Od prvního sezení došlo k významnému zlepšení její situace i duševnímu zdraví. Byla zde však stále otázka týkající se vztahu k dítěti, o kterém netušila nic. Odmítala se s ním jakkoliv spojit. Věděla, že „vztah s dítětem už dávno prohrála“. Otevřeně hovořila o její drogové závislosti, ke které se vrátila. Užívala marihuanu a alkohol. Do zaměstnání však chodila pravidelně. Bohužel ale byla po dvou měsících otestována zaměstnavatelem na drogy. Test vyšel pozitivně. Zaměstnavatel vydal okamžitou výpověď ze zaměstnání a ubytovny. Klientka se přestěhovala ke známému do jiného města, také mimo působnost Rubikon Centra. Kontakt se svou case manažerkou stále udržovala, neboť potřebovala pomoci při hledání zaměstnání. Na jejím vzhledu i chování bylo znát dlouhodobé užívání drog, což také přiznávala. Díky spolupráci byla nakonec přesvědčena, ať přijme místo do substitučního programu. Bohužel se

to nepodařilo, neboť první schůzka byla možná až za měsíc od data kontaktování poskytovatele programu. Žena tam tedy nenastoupila a pomoc adiktologa stále odmítala.

Další měsíce komunikovala pouze po emailových zprávách, žádala o potravinovou pomoc. Proběhlo poslední šetření, kde bylo zjištěné výrazné zhoršení klientčina stavu. Byla přesvědčena o svém vlastním sebehodnocení, neuvědomovala problémy v oblasti přátel a komunikace, pozitivního využití času a zvládnání svých emocí. Case manažerovi tvrdila, že je v substituční léčbě, což bylo ale nepravděpodobné. Došlo k postupnému odtažení od spolupráce ze strany klientky (Rubikon Centrum, 2020).

8. Výzkumné teze – T3

Mladší recidivistka s dlouhodobou závislostí na drogách

Osobní anamnéza

Dívka vyrůstala v dobrém rodinném prostředí se sourozenci, matkou a nevlastním otcem. V 16 letech se ocitla v prostředí, které ji ukázalo návykové látky, a stala se závislou na pervitinu. Vystudovala střední pedagogickou školu, chvíli pracovala v mateřské školce. Poprvé odsouzena za krádež ve 22 letech. Má jen malé pracovní zkušenosti. Vytvořila si dluhy. Má emoční podporu od rodiny - matka, bratr, kteří ji ale nemohou finančně pomoci. S otcem nemluví, zlobí se na ni kvůli jejímu stylu života (Rubikon Centrum, 2020).

Průběh VTOS

K VTOS byla odsouzena dvakrát, ale v trestním rejstříku má zapsáno 9 záznamů. Všechny trestné činy souvisí s nutností rychle získat peníze na drogy. Vytvořila si dluhy ze svého okolí. Při prvním výstupu z VTOS odmítala jakoukoliv pomoc, neboť si myslela, že na tom nebude nic těžkého. Vrátit se k rodině nemohla, kvůli vztahu s otcem. S přítelem, s kterým dříve bydlela, se před VTOS rozešla. Nalezla si místo na ubytovně, což popisuje jako špatnou zkušenost a nerada by se tam vrátila.

Během druhého VTOS Rubikon Centrum klientku oslovilo a zařídilo první setkání. Na začátku spolupráce proběhlo sezení s pracovníkem Rubikon Centra a pracovníkem SpO. Dívce byl vytvořen individuální plán, který pomáhala sama vytvořit. Ve VTOS se zapojila do adiktologického programu nestátní neziskové organizace. Zúčastnila se také akce „Pohovory nanečisto“, které Rubikon Centrum zajišťuje. Tam získala přehled o svých nedostatcích a kladných vlastnostech (Rubikon Centrum, 2021).

Individuální plán zahrnuje:

- vyřešení dluhů
- nalezení zaměstnání
- spolupráce s externími partnery - musela komunikovat s Probační a Mediační službou, neboť měla po propuštění vykonávat prospěšné práce
- řešení její závislosti na drogách - byla v kontaktu s pracovníkem nestátní neziskové organizace zaměřené na adiktologii. Přála si i po propuštění komunikovat s pracovníkem.
- podpora při upevnění vztahů s rodinou

Rizika:

- riziko užívání drog
- riziko nevykonání dalších uložených trestů
- riziko nezvládnutí finančního hospodaření

Před propuštěním VTOS měla domluvený termín pohovoru se zaměstnavatelem a termín konzultace s pracovníkem Rubikon Centra. Obstaralo se ubytování ve sdíleném bytě, vytvořil se plán na splácení dluhové situace a plán obecně prospěšných prací. Ten obsahoval odpracování 200 hodin uloženého trestu formou prospěšných prací během 3 měsíců. Dívka dostávala finanční podporu od Rubikon Centra.

Dívka pobývala v Praze a proto komunikace byla jednodušší. Měla velmi dobrý vztah se svou case manažerkou. Její komunikace byla otevřená. Obávala se z výstupu na svobodu. Útěchu ji podával fakt, že má vše zařízené (Rubikon Centrum, 2021).

Propuštění z VTOS - spolupráce

Druhý výstup prožívá úplně jinak, než ten první. Má zajištěné bydlení a práci, což dříve neměla. Po propuštění z VTOS podstoupila klientka pohovor na pozici Provozní asistentky přímo v Rubikon Centru. Dívka při přijímacím řízení, které bylo složeno z několika pohovorů a úkolů, uspěla. V tuto chvíli musela skloubit dvě zaměstnání, i když předtím neměla téměř žádné pracovní návyky. Přijala práci v Rubikon Centru a chodila na obecně prospěšné práce. Uložený trest prováděla o víkendech. Povedlo se ji odchodit všechny hodiny, bylo to pro ni však velmi náročné.

Vzhledem k tomu, že byla každý den v Rubikon Centru, měla přímý a častý kontakt se svou case manažerkou, pracovníky Rubikon Centra a vedoucí obecně prospěšných prací. Velký pozor byl dáván na oblast užívání drog. Díky adiktologickému programu ve Věznici Světlá nad Sázavou přistupovala k následné spolupráci s adiktologem zodpovědně. Díky individuálnímu plánu a prostředí, ve kterém se pohybovala, mohla dále rozvíjet své dovednosti. Drogy prý dále neužívá, dle jejích slov na ně nemá čas chuť.

Po ukončení obecně prospěšných prací se stěhuje ke svému bývalému příteli, se kterým se před VTOS rozešla. Nyní tvoří pár. Návrat k příteli hodnotí kladně, projevilo se to na společném trávení volného času - pořídili si psi. Bohužel po 6 měsících se s ním opět rozešla. Bylo to v karanténní době, kdy její přítel přišel o práci a v domácnosti také nepomohl. Toto období hodnotí jako náročné.

Během koronavirové krize řešila i oblast svého zdraví -zkažené zuby, až nakonec skončila bez chrupu. Během půl roku podstoupila několik zákroků. Dnes má kompletně nové umělé zuby.

Co se týče rodiny - matka, bratr, s tou byla v pravidelném kontaktu. Otce se ji nakonec povedlo kontaktovat a vybudovávají spolu po 10 letech nový vztah (Rubikon Centrum, 2021).

9. Výzkumné teze – T4

Starší recidivista, kriminalitu odstartovala rodinná krize, dealer drog

Osobní anamnéza

Vychováván v úplné, bezproblémové rodině. Vyučen kuchař/číšník. Spořádaný život bez kriminálního chování.

Oženil se, měl syna. Bohužel jejich vztah došel k rozvodu a sdílené péči. Muž si našel nový vztah, kde byl spokojený a domníval se, že už bude napořád. Nastal ale zlom a rozešli se. Pro muže se jednalo o výraznou změnu situace, propadl automatům, přišel o majetek, díky nezvládnutelným výdajům začal s prodejem drog. Kvůli nízkému sebevědomí si nenašel trvalý vztah. Po 9 letech takového stylu života nastoupil poprvé do VTOS, kdy mu do bytu vtrhla zásahovka. Drogovým dealerem se stal kvůli své sestře a její rodině, která potřebovala finančně pomoci (Rubikon Centrum, 2020).

Průběh VTOS

VTOS bez problémů, naopak byla vidět snaha a motivace k lepšímu životu. Vzpomínal na svůj normální život bez trestných činů. Závislosti během VTOS odmítal řešit, prý to nepotřeboval. Muž měl velký problém se začlenit do vězeňského kolektivu, velmi pomalu si vytvářel kamarádské vztahy. Tvrdí, že se ve věznici potýkal s ošklivým chováním jeho spoluvězňů. Kriminál dělají lidi.

Muž postupuje do oddílu C2, kde nastupuje do SpO, kde si chválí přístup personálu a komentuje přístupy svých spoluvězňů. Díky programu si urovnává myšlenky a jde si za svým cílem, vrátit se k dřívějšímu stylu života. Dostává možnost i pracovat mimo věznici, což se mu velice zalíbí. Získává pracovní místo v gastronomii v lázních Kynžvart, kde je vnímám jako velmi šikovný. Po určité době je muž povýšen na výdej polévky. Ale po několika dnech je bez důvodu opět vrácen na své prvotní místo v kuchyni. Muž to vnímá jako projev rasismu se strany ředitele, muž je romské národnosti. Je to pro něj bolestivé, neboť byl velmi rád, že se mu v práci daří.

Muž během VTOS přemýšlí o své budoucnosti, chce se vrátit ke svému starému životu bez trestných činů. Obává se vztahu se svou sestrou, kvůli které začal s prodejem drog. Má strach s navazováním nových kontaktů a budoucí práce po propuštění, aby opět nezažil diskriminaci.

Během VTOS slýchává o Rubikon Centru, ale netuší, jak takové věci fungují. Začíná spolupracovat s organizací Volonté, s kterou řeší své vysoké dluhy (Rubikon Centrum, 2021).

Individuální plán zahrnoval:

- Vyřešení dluhové situace - s organizací Volonté.
- Nalezení bydlení a zaměstnání.

Rizika:

- Klient byl mimo působení Rubikon centra, proto se rychle shánělo ubytování v Praze.
- Klient neuměl říci své sestře “ne”.
- Propadnutí ke kriminální činnosti kvůli své sestře.

Propuštění z VTOS - spolupráce

Krátce před výstupem začíná spolupracovat s Rubikon Centrem. Na zařízení bydlení a práce bylo velmi málo času. Původní plán byl - nastoupení do pekáren s ubytováním v Praze a pokračování s Rubikon Centrem. Bohužel, ani jeden nástup do pekáren nevyšel a muž se nastěhoval ke své sestře do Teplic, kvůli které má dluhy. Od Rubikon Centra získal materiální pomoc ve formě oblečení a potravin. Po pár měsících nastoupil muž do Amazonu přes pracovní agenturu Manpower, jako dělník na balící linku. Nastěhoval se do podnájmu v Praze, na který mu Rubikon Centrum jednou finančně přispěje. Bohužel se splácením podnájmu má velké problémy a občas přijímá finanční podporu rodiny. Rubikon Centrum mu našlo místo na ubytovně v Praze v Řeporyjích. Muž se však na ubytovnu odmítl nastěhovat, neboť se mu nelíbili tamnější podmínky. Podnájem kvůli finanční situaci musel pustit a vrátil se k bydlení i své sestry. Prioritou bylo najít byt.

Stav po ukončení spolupráce

Problém se spoluprací byl takový, že klient se nacházel mimo působnost Rubikon Centra. Postupně rušil domluvené schůzky, i s potravinovou pomocí. Bydlel u své sestry, která dle jeho slov, stála za problémy, díky kterým se dostal do VTOS. Po VTOS ho ale nejvíce podporovala a nabízela mu pomoc. Poté přestali oba dva komunikovat (Rubikon Centrum, 2020)

10. Výzkumné teze – T5

Recidivistka mladšího středního věku s dlouhodobou závislostí na drogách.

Osobní anamnéza

Funkční rodinné prostředí. Zapletla se do špatné vrstevnické skupiny, od 15 let uživatelkou drog. Nezná jiné potěšení a lepší trávení volného času než drogy a toulání se po městě. Několikrát se pokoušela o léčbu, ale neúspěšně. Nedokončila střední školu. Je přes 20 let drogově závislá, převážně na opiátech. Je velmi zadlužená - přes 1 milion Kč.

Průběh VTOS

Několikrát ve VTOS za krádeže a přepadení. Kvůli nepřijaté pomoci se několikrát vrátila do vězení. Věděla, že to chce změnit, jen netušila jak. Žila kriminálním životem, s kterým se velmi ztotožňovala. Stále brala drogy. Měla přítele, který ji stáhl do krádeží a dluhů. Díky němu nastoupila do VTOS na 16 měsíců, kde se setkává s pracovníky Rubikon Centra, kteří jsou ochotni ji pomoci. Její přítel také nastoupil do VTOS. Žena si prošla „Pohovory nanečisto“, kde ji ukázali, že má možnost nalézt zaměstnání. Během VTOS nastoupila do továrny na výrobu dílů pro automobilový průmysl. Byl vytvořen individuální plán.

Individuální plán zahrnoval:

- Vyřešení dluhové situace - zmapování výše dluhů a návrh řešení
- Nalezení ubytování a zaměstnání
- Odborná práce s adiktologem
- Zlepšit vztahy s rodinou

Rizika

- problematický přítel
- Dlouhodobá závislost na drogách
- Mimo působnost Rubikon Centra

Propuštění z VTOS - spolupráce

Hned po propuštění nastoupila žena do zaměstnání v menším městě mimo působnost Rubikon Centra, kde i získala vhodné ubytování ve dvoulůžkovém pokoji. Jedná se o stejné zaměstnání, kde byla i ve výkonu trestu. Zná tedy tamější podmínky a je ráda za známé tváře a že zde nemusí nic vysvětlovat. Nazývá svou pozici, že je stále jednou nohou v base, což ji vnitřně motivuje se do VTOS nevrátit.

Na pracovišti dochází i k podpoře bývalých odsouzených ze strany současně odsouzených. Nosí jim svačiny, neboť si je ty druhé musí obstarávat samy. Bývalé odsouzené se také stávají vzorem, že se vše dá zvládnout. Pozitivně hodnotí i bydlení na ubytovně, kde jsou k sobě všichni přátelští, dokonce uspořádávají společné grilování i filmové maratony. Žena zůstala v častém telefonickém kontaktu se svou case manažerkou. Do Prahy dojíždí na návštěvu za svou matkou, jednodenní návštěva o víkendu, a vždy se staví i v Rubikon Centru. Žena hovoří o zlepšení vztahu s matkou. Case manažerka za ní dojíždí jednou za měsíc. V zaměstnání je žena spokojená, jen se obává, že nezvládne plnit normy. Zaslouchla o propouštění a nerada by o místo přišla. Toto období hodnotí jako velmi pozitivní, neboť to velmi dobře zvládá a má sama ze sebe radost.

Klientka navštěvuje svého přítele ve VTOS, ráda by ho opustila, neboť nechce žít v okolí drog a jiných látek. Nelituje však výdaje za cesty za ním. Kvůli covidové pandemii měla měsíční výpadek v práci a tedy i v novém životním stylu. Rubikon Centrum ji přispívalo potravinovou bankou. V té době přiznává rekreační užití drog a alkoholu. Když nastoupila do práce, vrátila se ke svému novému stylu života. Bohužel komplikací se stává její přítel, který je propuštěn z VTOS a klientka za ním vyráží. Na výletě utratil všechny její peníze za drogy, což ženu rozčílilo a rozešla se s ním. Na situaci, kdy se ocitla bez peněz a potřebuje se dostat zpět domů, reagovala krádeží v obchodě. Je při ní ale chycena. Ihned volá své case manažerce, které se svěřuje s celou situací a jakou udělala chybu. Činu lituje a s obavami čekala na soudní příkaz. Naštěstí vše dopadlo dobře, dostala jen podmínku a tedy nenastoupí do dalšího VTOS. Žena stále spolupracuje s Rubikon Centrem, pracuje a je spokojená sama se sebou, i se svým životem. Tvrdí, že má více svobody, než v době, kdy byla drogově závislá. Je zde ale stále otázka závislosti, neboť klientka doteď nenavázala spolupráci s adiktologem (Rubikon Centrum, 2020).

11. Analýza výzkumných tezí

Praktická část se zaměřuje na porovnání výzkumných tezí osob propuštěných z VTOS, které se potýkají s podobnými prvky, jako je drogová závislost, dluhy, opakovaný VTOS a spolupráce s Rubikon Centrem. Nicméně, jak ukazují výzkumné teze, a jak je uvedeno v teoretické části v charakteristice vězňů, každý případ je ojedinělý a může být ovlivněn mnoha faktory. Tato část se zaměří nejen na rozdílné okolnosti, které ovlivnily tyto osoby během procesu reintegrace, ale převážně na společné pozitivní aspekty, které jim pomohly při začleňování zpět do společnosti

Z vypracovaných kazuistik vyplývá následující:

V případě kazuistiky T1 recidivista s pracovníky Rubikon Centra spolupracoval velmi dobře, plnil dohody, projevoval pokoru. Nacházela se zde motivace ke zlepšení celé situace, která je výrazným pozitivním aspektem. Jeho kriminální kariéru odstartovala problémová vrstevnická skupina. Jinak vyrůstal v bezproblémové rodině. I když se můžeme domnívat, že pro začlenění do společnosti může stačit zajištěné bydlení a zaměstnání, je to jen velmi malá část. U recidivisty T1 vidíme finanční negramotnost, která nepomáhá ke splácení dluhů a které ho neustále dohání. Pomoc adiktologa byla několikrát odmítnuta, i když dotyčný věděl o své závislosti. Bohužel se nedočkal podpory ze strany své rodiny. To mohlo vést k pošlapání nápravné cesty. Muž bydlel mimo působnost Rubikon Centra a jeho komunikace upadala. I když ho podporovalo pracovní okolí, spáchal další trestný čin a vrátil se zpět do vězení. Nevládl tíživé situace, které každodenní život přináší. Finanční gramotnost je velmi důležitá pro život na svobodě.

V případě kazuistiky T2 recidivistka vyrůstala v problémovém domácím prostředí. Lze to vzít tak, že neznala jiné chování a tak ho přijala za své a za normální. Nacházela se v drogovém prostředí. I když měla dítě, vzdala se ho a nesnažila se ho kontaktovat. V případě kontaktu se mohlo dítě stát zdrojem motivace ke zlepšení. I když se zapojovala do různých programů ve VTOS, nevěřila v nápravný systém, ani pomoc adiktologa. Velkou změnou v myšlení byla účast v „Pohovorech nanečisto“, neboť tam měla možnost vidět své slabé a silné stránky. I když se obávala mluvit o své minulosti, věděla, že je to téma, kterému se nelze vyhnout. Po výstupu z VTOS nezvládala svoji finanční situaci. Neovládla své závislosti, nevyhledala odbornou pomoc na svobodě. Je však otázka, zda by klientka nastoupila do substituční léčby, kdyby s ní poskytovatel služby začal spolupracovat bez prodlevy. Vrátila se ke své drogové závislosti a s Rubikon Centrem

přestala komunikovat. Je zde možnost k zamyšlení ohledně důležitosti adiktologické pomoci pro drogově závislé. I když měla žena svůj vzor a motivaci ke zlepšení, její závislost na drogách byla silná. Finanční gramotnost a adiktologická pomoc by měly být prioritou při pomoci začleňování do společnosti.

V případě kazuistiky T3 recidivistka také vyrůstala ve funkční rodině, ale ocitla se v problémové vrstevnické skupině. I když vystudovala střední školu a úspěšně vykonala maturitní zkoušku, lze zde vidět, že vzdělání není určující pro kriminální chování. Dívka si je vědoma svých chyb a svého chování, proto vyhledává pomoc, aby se mohla zlepšit. Během svého VTOS nenastoupila do práce a měla tedy jen velmi malé pracovní zkušenosti. Podstoupila „Pohovory nanečisto“, které ji dodaly větší přehled o trhu práce. Rubikon Centrum si všimlo její šikovnosti a nabídlo ji podstoupil pohovor přímo na pozici v organizaci. Klientka uspěla a stala se součástí jejich týmu. Dostala se tedy přímo do jádra, kde mohla být v denním kontaktu se svou case manažerkou. Ke své nové práci plnila obecně prospěšné práce. Díky lepšímu zaplnění volného času a samotné organizaci, se klientka zbavila chuti na drogy.

V případě kazuistiky T4 recidivista vyrůstal také ve funkční a plné rodině. Jedná se o případ tzv. „pozdního recidivisty“, neboť spáchal trestný čin až v pozdějším věku. Zlomené srdce, nízké sebevědomí a sestra, která měla finanční problémy, ho dohnaly k činům, kterých dodnes lituje. I když během VTOS zažil chování rasismu, nevzdal se a pracoval na sobě dál. Sice odmítl pomoc adiktologa, ale podstoupil program SpO. Bohužel s Rubikon Centrem navázal spolupráci později a tak bylo velmi málo času k zařízení bydlení a nalezení pracovního místa. I když se povedlo sehnat bydlení a zaměstnání, muž na místo nenastoupil, neboť to bylo zrušeno ze strany zaměstnavatele. Odstěhoval se k sestře, která bydlela mimo působnost Rubikon Centra. Pracovník Rubikon Centra se obával sestry, protože kvůli ní byl muž ve VTOS. Tentokrát ho ale sestra podporovala, pomáhala mu a s Rubikon Centrem byla v kontaktu. O svých dětech se nikdy nezmínil. Po nějaké době se stěhuje do Prahy, ale finanční situace není pro něj snadná a stěhuje se k sestře zpět.

V případě kazuistiky T5 recidivistka prožila v dětství ve funkční rodině. Byla ovlivněná svou vrstevnickou skupinou, která ji ukázala trávení volného času v drogovém prostředí. Dříve se nezajímala o pomoc ve vězení a několikrát se do VTOS vrátila. Nepodstoupila program SpO, ani nepřijala adiktologickou pomoc. Není známo zda o Rubikon Centru věděla, nebo nevěřila pomoci od druhých. Během VTOS chodila

do venkovního pracoviště, kam později nastoupila po propuštění z vězení. Dalo by se to nazvat „pozicí na půl cesty“, kdy se setkávala s ženami ve VTOS a sama měla zkušenosti ze života na svobodě. Stávala se motivací pro ostatní, což ji dodávalo sebevědomí a větší motivaci k začlenění do společnosti. Označuje Rubikon Centrum jako záchytný bod, který byl pro ni velmi důležitý.

	T1	T2	T3	T4	T5
Funkční rodinné prostředí	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano
Návykové látky v rodině	Ne	Ano	Ne	Ne	Ne
Kriminalita v rodině	Ne	Ano	Ne	Ne	Ne
Vrstevnícká skupina	Problémová	Problémová	Problémová	Běžná	Problémová
Návykové látky v blízkém okolí	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Kriminalita v blízkém okolí	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Vzdělání	Základní	Základní	Střední s maturitou	Vyučen	Základní
Děti	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
Prodej drog	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
Drogová závislost	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Dluhy	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Odborná pomoc ve VTOS - SpO	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne
Práce během VTOS	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
Spolupráce s RC	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
“Pohovory nanečisto”	Ne	Ano	Ano	Ne	Ano
Adiktolog	Ne	Ne	Ano	Ne	Ne
Bydlení	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Zaměstnání	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Podpora od rodiny či blízkého okolí	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Bydliště v působnosti RC	Ne	Ne	Ano	Ne	Ne
Začlenění do společnosti	Neúspěšné	Neúspěšné	Úspěšné	Úspěšné	Úspěšné

Tabulka č.1. – Porovnání výzkumných tezí

12. Diskuze

V této kapitole shrnuji celkový přehled výzkumných tezí z praktické části bakalářské práce a dále představím poznatky, které jsem získala. Nově nabyté informace porovnám s odbornou literaturou z části teoretické.

V rámci praktické části bylo porovnáno pět výzkumných tezí, jejichž respondenti byli vybráni kvůli rozdílným zkušenostem v rámci jejich dětství, dospívání, průběhu VTOS a spolupráci s Rubikon Centrem. Jednalo se o tři ženy a dva muže.

Ve výzkumných tezích se čtyři recidivisti ztotožnili s kriminálním chováním v mladém věku, zbylý starší jedinec, byl ke spáchání trestného činu dohnán rodinnou krizí. Největším problémem, se kterými se setkal každý z vybraných recidivistů, jsou finanční potíže, které započaly jejich kriminální činnost. Vytvořili si dluhy, které měli problém splatit. Na zlepšení finanční gramotnosti by se měla penitenciární a postpenitenciární péče více zaměřit.

Dle odborné literatury lze potvrdit, že závisí na okolním a rodinném prostředí, ve kterém dotyčný vyrůstal a pohyboval se. Čtyři recidivisti se pohybovali ve špatném kolektivu, kde započala také jejich závislost na drogách a u některých i následný prodej. Důvodem mohl být i nezáměr rodiny o jedince. Jediná recidivistka vyrůstala v rodinném kriminálním prostředí, které přijala za normální a běžné.

Dalším společným rysem byla závislost na drogách. Málokdo přistoupil na adiktologickou či jinou odbornou pomoc. Jedna recidivistka nepodstoupila SpO ani nepřijala pomoc adiktologa. Nelze zcela potvrdit, že pomoc adiktologa je důležitým mezníkem pro úspěšné začleňování.

Také z těchto kazuistik nelze prokázat, že páchaní trestných činů se odvíjí od vystudovaného vzdělání. Nejvyšší dosažené vzdělání měla recidivistka středoškolské dokončené maturitní zkouškou. V různých věznicích si lze doplnit vzdělání - vystudovat střední odborné učiliště a získat učňovský list.

Důležitým pozitivním faktorem, je podpora rodiny a blízkého okolí. U všech kazuistik vidíme podporu rodinných příslušníků, blízkého okolí nebo pracovních kolegů.

Dalším pozitivním hlediskem je zajištěné kvalitní bydlení, s dobrými sousedy a v přijatelné lokaci. Starší recidivista bohužel nesehnal ubytování, a proto se nastěhoval ke své sestře, díky níž byl prvně ve VTOS. Domnívám se, že to mělo nemalý dopad na jeho následující chování, kdy přerušil kontakt s Rubikon Centrem.

Dále zaměstnání, díky němuž může jedinec splácet dluhy a postarat se sám o sebe. Zároveň také funguje k naplnění času, který ve vězení trávili jiným způsobem. Nové prostředí a vztahy, díky zaměstnání a bydlení, mohou mít značnou váhu na motivaci ke zlepšení.

Ve všech pěti výzkumných tezích v praktické části bakalářské práce, jednotlivci rozpoznali potřebu pomoci, neboť ze svých předchozích zkušeností věděli, že to sami nezvládnou. Buď pomoc vyhledali sami nebo přijali spolupráci. Prokázali také ochotu zlepšit situaci a schopnost spolupracovat s ostatními. Velký význam zde hrála motivace ke zlepšení životní situace. U dvou recidivistů však resocializace nebyla úspěšná.

Vybraní recidivisti spolupracovali s Rubikon Centrem nejen během VTOS, ale i po propuštění. Nelze určit, jestli je důležité pobývat v působnosti Rubikon Centra, ale určitě se jedná o velmi pozitivní aspekt. Jsou zde možné každodenní spolupráce s pracovníky. Recidivista díky dohledu a správné komunikaci lépe využije svůj volný čas a jeho pozornost je odchýlena od drogového potěšení.

U třech případů lze vidět úspěšné začlenění do společnosti, i když na každého recidivistu fungovaly jiné přístupy a jiná motivace ke zlepšení. Každý případ je ojedinělý a musí se osobám po propuštění dostat určitého pochopení, aby individuální plán mohl nabídnout dlouhodobé řešení.

Všechny faktory na sebe navzájem navazují a je důležité se věnovat všem stránkám života vězně i propuštěného z VTOS. Pro příští výzkum bych se více zaměřila i na zdravotní stránku jedinců, neboť i ta ovlivňuje individuální plán penitenciární a postpenitenciární péče jedince.

13. Závěr

Cílem bakalářské bylo poukázat na pozitivní aspekty s kterými se musí osoby ve VTOS a bývalí vězni vypořádat, které je mohou dále motivovat a které ovlivňují jejich úspěšné zapojení do společnosti. Předem vymezené základní cíle byly brány z odborné literatury a porovnávány s praktickou zkušeností.

Záměrem VTOS je prevence, izolování jedince od společnosti, zabránění pachateli v páchání trestné činnosti a nápravy osob s kriminálním chováním. Stává se však, že pachatelé opakují své trestné činy a do VTOS se vrací. Tento problém, recidiva, je zdrojem obav pro společnost a vězeňský systém. Proto je důležité studovat, jak lze pomoci lidem, kteří opouští vězení a opět se začleňují do společnosti, aby se takové chování nestávalo. Pro úspěšnou resocializaci jsou důležité pozitivní aspekty, které dodávají jedinci sílu změnit životní styl a odvrátit se od kriminální činnosti.

V průběhu tvorby textu se pozornost soustředila na pozitivní aspekty penitenciární a postpenitenciární práce, které zvyšují její úspěšnost. Tuto péči se podařilo popsat v teoretické části, která umožní získat přehled o cíli a poslání v péči o osoby ve vězení a o osoby propuštěné na svobodu. V teoretické části jsou dále definovány termíny, které se týkaly charakteristiky vězněné osoby v biologické, psychické a sociální rovině. V dalších kapitolách byl popsán výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence. Dále se podařilo objasnit rozdíl mezi penitenciární a postpenitenciární péčí a o jakou péči se jedná. Uvedené teoretické informace lze porovnat s praktickou částí bakalářské práce. Ze zmíněných výzkumných tezí byly zjištěny informace a zkušenosti, které samotní respondenti v průběhu svého VTOS získaly. Výběr a počet respondentů byl zcela náhodný. Výzkumné teze byly zvoleny díky organizaci Rubikon Centra, ve kterém jsem vykonávala odbornou praxi během svého studia.

Po dokončení bakalářského studia bych ráda působila v Rubikon Centru, protože mě pomoc se začleněním vyloučených osob do společnosti velmi naplňuje. Téma penitenciární a postpenitenciární péče mě velmi zajímají a velmi ráda bych rozšířila svůj obzor do více zakoutích tohoto oboru.

Seznam použité literatury

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-115-8.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Jana FIRSTOVÁ. *Postpenitenciární péče: aktuální otázky*. Hodonín: Evropský ústav práva a soudního inženýrství, Sekce nakladatelství a vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-906601-0-6.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0.

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ, ed. *České vězeňství*. Praha: Wolters, 2021.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika. Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

FISCHER, Slavomil, Jiří RABOCH a Ilja ŽUKOV. *Analýza struktury hodnot a potřeb odsouzených v průběhu uvěznění*. *Československá psychologie*, 2008. ISSN 0009-062X

FISCHER, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: UJEP, 2006. ISBN 80-7044-772-9

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-124-4

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Jiří Budka, 1993. Slovník. ISBN 80-901549-0-5.

JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. ISBN 978-80-87182-24-6.

JÚZL, Miloslav. *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 978-80-87182-02-4.

Lata: *Výroční zpráva, 2021*, dostupné na: <http://lata.cz> [21-3-2023]

MAŘÁDEK, Vladimír. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-256-4.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-756-9.

MATOUŠEK, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

Mediace – PMS – Probační a mediační služba PMS – Probační a mediační služba. *Home – PMS – Probační a mediační služba PMS – Probační a mediační služba* [online]. Copyright © [cit. 04.04.2023]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/mediace/>

MÜHLPACHR, P. *Sociální a postpenitenciární péče*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 1999. 82s

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7

Probace – PMS – Probační a mediační služba PMS – Probační a mediační služba. *Home – PMS – Probační a mediační služba PMS – Probační a mediační služba* [online]. Copyright © [cit. 04.04.2023]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>

RAINE, Adrian. *The Psychopathology of Crime. Criminal Behavior as a Clinical Disorder*. San Diego: Academic Press, 1993. ISBN 978-0-08-057148-5

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-264-5.

RUBIKON Centrum, z. ú. – nezisková organizace [online]. Copyright © [cit. 04.04.2023]. Dostupné z: https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2020/12/METODIKA_spolecne-na-svobodu_finalni_online.pdf

RUBIKON Centrum, z.ú. – nezisková organizace [online]. Copyright © [cit. 04.04.2023].
Dostupnéz:https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2021/01/ZEZ_Rubikon_SNS_1_0_priloha_pripadove_studie.pdf

Rubikon: Výroční zpráva, 2021, dostupné na: <http://www.rubikoncentrum.cz> [21-3-2023]

RUBIKON Centrum, z. ú. – nezisková organizace [online, 2016]. Copyright © [cit. 04.04.2023].Dostupnéz:https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2017/07/TZ_2016_05_06_RUBIKON_Centrum_Nemam_svatozar_Mam_praci.pdf

SMOLÍK, Petr. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf Jessenius, 1996. ISBN 80-85800-33-0

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie I.díl: Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Vysokoškolský podnik, 2007, s 18.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

STROUHAL, René. *Resocializace a sociální práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta humanitních studií, 2022. Studijní materiály.

Trestní zákoník č.40/2009 Sb.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3

VEČERKA, Kazimír. et al. *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-74-6

VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-51-6.

VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. 10. aktualizované vydání. Praha: Maxdorf, [2015]. Jessenius. ISBN 978-80-7345-456-2.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. §53 - § 59

Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) 141/1961 Sb.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Porovnání výzkumných tezí T1 – T5